

Якісна система безперервної освіти як умова підвищення конкурентоспроможності України та її регіонів

В. АНТОНЮК,

доктор економічних наук

Ю. ДОРОФЄЄВА

Інститут економіки промисловості НАН України

м. Донецьк

В статті висвітлюються питання забезпечення безперервної освіти як умови підвищення конкурентоспроможності країни та регіону. Розглядається стан формування безперервної освіти в Україні та окремих європейських країнах. Визначено основні проблеми забезпечення освіти впродовж життя та надані рекомендації щодо шляхів підвищення конкурентоспроможності освіти в Україні.

В статье освещаются вопросы обеспечения непрерывного образования как условие повышения конкурентоспособности страны и региона. Рассматривается состояние формирования непрерывного образования в Украине и отдельных европейских странах. Определены основные проблемы обеспечения образования на протяжении жизни и предложены рекомендации по повышению конкурентоспособности образования в Украине.

The paper sheds light on the issues of providing a lifelong education as the condition for raising competitiveness of the country and region. The state of the art of above education is considered both in Ukraine and some European countries. Main problems of the lifelong education have been defined, and recommendations are given to raise competitiveness of education in Ukraine.

Ключові слова: *система освіти, ступені освіти, безперервна освіта, якість освіти, формування особистості, конкурентоспроможність економіки, конкурентоспроможність освіти.*

Постановка проблеми. Роль освіти у формуванні національної конкурентоспроможності постійно зростає, що підтверджується численними дослідженнями вітчизняних і зарубіжних учених. За словами Лестера Тюрлоу, професора економіки Нью-Йоркського університету, в ХХІ столітті освіта і кваліфікація робочої сили стануть домінуючим засобом конкуренції. Консультаційний комітет з промислових досліджень і розвитку Комісії Європейського Союзу, досліджуючи кваліфікаційний рівень робочої сили в Європі, дійшов такого висновку: «Без конкурентоспроможної системи освіти не може бути конкурентоспроможної робочої сили, а без останньої – конкурентоспроможної економіки»¹.

У другій половині ХХ століття в розвинених країнах світу були усвідомлені важливість і необхідність безперервної освіти, а також були створені відповідні освітні системи у США, Японії, країнах ЄС. Україна має досить розвинену систему шкіль-

ної, професійно-технічної і вищої освіти. Проте ця система не забезпечує безперервної освіти впродовж усього життя людини. Необхідність формування безперервної освіти обумовлена динамізмом світового розвитку, науково-технологічним прогресом та переходом економіки України до інноваційної моделі розвитку. Глобалізація, стрімкий технологічний розвиток, поява високотехнологічного обладнання обумовлює необхідність розвитку системи освіти, адаптованої до нинішніх умов. Це особливо важливо для промислових регіонів, модернізація та інноваційний розвиток яких вимагає постійного оновлення знань, безперервної підтримки якості робочої сили.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні принципи безперервної освіти знайшли своє відображення в економічних і педагогічних теоріях. К. Маркс і А. Маршалл надавали великого значення освіті в безперервному відтворенні працівника, людської особи, Т. Шульц і Г. Беккер освіту пов'язували з формуванням людського капіталу.

¹ Фокин С. Конкурентоспособность стран мира / С. Фокин. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://georpub.narod.ru/student/fokin/2/4.htm>.

Існують різні точки зору стосовно походження ідеї безперервної освіти. Перша версія, яку підтримують Г. П. Зінченко, Г. О. Ягодін, О. П. Владіславлев, А. В. Даринський, заснована на стародавньому походженні безперервної освіти. Так, Г. П. Зінченко вважає виправданим зведення ідеї безперервної освіти до стародавніх писань, до Біблії, Корану і Талмуду. Автор стверджує, що у формі напівдогадки-напівідеї ця думка була висловлена Платоном і Аристотелем. Знаходить вона відображення в гуманістичних поглядах Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Вольтера та ін. Послідовники другої версії вважають, що безперервна освіта є породженням епохи науково-технічної революції. Цю ідею підтримують такі дослідники, як В. Г. Осіпов і О. В. Купцов, який стверджував, що сам факт висунення ідеї безперервної освіти має безпосереднє відношення до фундаментальних для розвитку сучасної цивілізації процесів, пов'язаних з якісними змінами соціальної ролі освіти. Проміжної точки зору дотримуються В. Л. Аношкіна та С. В. Резванов, які вважають, що стародавня версія походження безперервної освіти, безумовно, справедлива, однак не підлягає сумніву також і той факт, що ця ідея могла отримати концептуальне втілення лише в епоху НТР².

На думку Г. П. Зінченко, термін «безперервна освіта» вперше був використаний у 1968 р. у матеріалах генеральної конференції ЮНЕСКО. У 1972 р. була опублікована «Доповідь Фор», у якій вносились пропозиції прийняти як керівну концепцію так звану «безперервну освіту» для майбутніх нововведень у всіх країнах світу. Однак, В. В. Каштанов вважає, що міжнародна комісія по розвитку освіти при ЮНЕСКО ще в 1973 р. фактично завершила формування концепції безперервної освіти на світовому рівні³.

Аналіз різноманітних точок зору стосовно виникнення концепції безперервної освіти свідчить, що ця ідея має давню історію. Однак низка вітчизняних учених, досліджуючи втілення ідеї безперервної освіти у реальному житті, дійшли висновку, що цілісна концепція безперервної освіти поки що відсутня.

Метою статті є визначення напрямів формування освіти протягом усього життя у промисловому регіоні на ґрунті аналізу стану й еволюції системи безперервної освіти в Україні й у світі.

Виклад основного матеріалу. Європейський саміт, який відбувся у Лісабоні у 2000 р., підтверджує,

що успішний перехід до економіки та суспільства, заснованих на знаннях, має супроводжуватися процесом безперервної освіти — навчання довжиною в життя (lifelong learning). Європейська комісія та країни — члени ЄС визначили навчання довжиною в життя в рамках Європейської стратегії зайнятості як всебічну навчальну діяльність, здійснювану на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок і професійної компетенції. На цьому саміті було визначено дві головні мети безперервної освіти: активна громадянська позиція та конкурентоспроможність на ринку праці⁴.

Становлення системи безперервної освіти почалося в розвинених країнах світу у II половині ХХ століття. Для позначення цього процесу в різних країнах вживаються такі терміни, як «перманентна освіта» (permanent), «освіта впродовж усього життя» (lifelong), «продовжена освіта» (continuing), «поновлювана освіта» (recurrent).

Радянський дослідник В. Г. Онушкін ще у 70-ті роки ХХ століття виділив чотири етапи розвитку безперервної освіти:

I етап — 50-ті — початок 60-х років. В цей час безперервна освіта трактувалася як ліквідація недоліків шкільної освіти дорослих або як подальше поповнення знань, обумовлене життєвою необхідністю;

II етап — 60-ті роки. Безперервна освіта розглядалася як механізм підвищення кваліфікації;

III етап — кінець 60-х рр. Безперервна освіта вважається за необхідне для здобуття «Work qualification» — кваліфікації для роботи у різних сферах;

IV етап — з середини 70-х рр. робиться наголос на «life qualification», освіті, яка адаптує людину до життя в сучасному суспільстві⁵.

З утвердженням концепції людського капіталу безперервна освіта розглядається як механізм, що забезпечує накопичення людського капіталу. На сучасному етапі вона розглядається як головний чинник конкурентоспроможності, який сприяє розвитку професійної компетентності та креативності. Безперервна освіта поширюється в усіх розвинених країнах.

Важливо не лише забезпечити безперервність навчання, а й створити конкурентоспроможну систему освіти. На думку Йозефа С. Нейя, професора школи управління ім. Кенеді Гарвардського університету, хороша освіта має виконувати три головні завдання:

² Аношкіна В. Л. Образование. Инновация. Будущее. (Методологические и социокультурные проблемы) / В. Л. Аношкіна, С. В. Резванов. — Ростов-на-Дону : Изд-во РО ИПК и ПРО, 2001. — 176 с.

³ Маслов В. И. и др. Непрерывное образование: подходы к сущности / В. И. Маслов, Н. Н. Зволинская, В. М. Корнилов // Труды ученых ГЦОЛИФКа: 75 лет: Ежегодник. — М., 1993. — С. 102–117.

⁴ Меморандум непрерывного образования Европейского Союза. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://www.znanie.org/docs/memorandum.html>.

⁵ Онушкін В. Г. К критике современных буржуазных концепций непрерывного образования / В. Г. Онушкін // Проблемы непрерывного образования взрослых. — Л., 1979.

➤ по-перше, вона повинна виробляти у людини здатність перетворювати отриману інформацію на знання;

➤ по-друге, створювати основу для того, щоб людина вмiла відділяти важливе від неістотного;

➤ по-третє, вона має будити допитливість, інтерес до нового, уміння отримувати задоволення від процесу навчання. Це створює передумови для того, щоб ефективно вчитися надалі — протягом всього життя⁶.

Для підтримки або підвищення конкурентоспроможності системи освіти будь-якої країни її потрібно привести у відповідність до вимог швидко змінюваного світу професіоналів. Створення конкурентоспроможної системи безперервної освіти вимагає істотної модернізації навчального процесу на всіх рівнях. Безперервна освіта реалізується шляхом:

➤ формування потреби у знаннях і здібностей до самонавчання в усьому населення відповідно до інтелектуальних можливостей кожного та потреб професійного розвитку;

➤ забезпечення послідовності навчання, координації освітньо-виховної діяльності на різних рівнях освіти, які функціонують як складові безперервного процесу навчання, де кожен рівень є продовженням попереднього, і передбачають підготовку осіб для можливого переходу до наступного вищого рівня освіти;

➤ забезпечення тісного зв'язку між дошкільною, початковою, середньою загальноосвітньою, професійно-технічною, вищою школою та установами післядипломної освіти;

➤ формування і розвитку навчально-виробничих комплексів ступеневої підготовки працівників підприємств, створення корпоративних університетів;

➤ суттєвого збільшення фінансування виробничого навчання, удосконалення його організації, створення інтегрованих навчальних планів і програм навчання працівників, які забезпечують регулярність навчання;

➤ оптимізації системи перепідготовки працівників на виробництві і підвищення їх кваліфікації, забезпечення перманентного підвищення кваліфікації всіх категорій працівників.

Для зіставлення показників та статистичних даних по освіті як у межах окремої країни, так і для міжнародних порівнянь було створено міжнародний стандарт класифікації освіти (МСКО). Відповідно до цієї класифікації визначено шість ступенів освіти (таблиця). В Україні за трьома ступенями базової освіти відбулося зменшення чисельності уч-

нів, що обумовлено демографічними процесами. Позитивним є зростання кількості учнів допочаткового навчання. Зросла також чисельність студентів і слухачів першого (лише 5А) та другого етапів вищої освіти на 7,7 та 8,7% відповідно. Зростання чисельності учнів у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, аспірантурі та докторантурі свідчить про збільшення попиту на вищу освіту. Однак при цьому зменшилась чисельність учнів, студентів ПТНЗ та ВНЗ I–II рівнів акредитації, що призвело до деформації структури чисельності осіб, які навчаються.

Зіставлення з країнами Європейського Союзу та США свідчить, що в Україні найбільша питома вага у структурі учнів та студентів за міжнародною стандартною класифікацією припадає на представників вищої освіти (5–6 ступенів освіти) (рис. 1). В Україні 35,2% усіх тих, хто вчиться, — це студенти і слухачі ВНЗ, в той час як у США таких 26,2%, у Великій Британії — 18,3%. Натомість в Україні значно менша частка учнів 3 і 4 рівнів освіти, які здобувають робітничі професії. Слід зазначити, що суттєве збільшення кількості студентів, охоплених вищою освітою, поки що не сприяє посиленню конкурентоспроможності країни. За Глобальним Індексом Конкурентоспроможності (ГІК) Україна у 2009–2010 рр. посіла 82 місце, а у 2008–2009 рр. вона була на 72 місці, тобто погіршила свій рейтинг на 10 пунктів. За складовою «Вища освіта та професійна підготовка», яка входить до ГІК, вона за цей період також погіршила рейтинг на 3 пункти, перемістившись із 43 місця у 2008 р. на 46 у 2009 р.⁷ Це вказує на те, що в системі вищої освіти існують проблеми, які передусім пов'язані з невисокою якістю освітніх послуг.

Міжнародна стандартна класифікація освіти є вагомим інструментом порівняння та оцінки національних систем освіти, однак вона не враховує інформації про перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників на виробництві, про додаткову освіту: курси, тренінги, семінари тощо. Тобто на основі даних міжнародної стандартної класифікації освіти не можна повністю оцінити залученість населення до освіти, яка на сучасному етапі приймає різноманітні форми навчання впродовж життя.

У меморандумі безперервної освіти Європейського Союзу відзначено такі види освітньої діяльності, як формальна освіта (завершується отриманням диплома чи атестата); неформальна освіта (зазвичай не супроводжується видачею документа і відбувається в освітніх установах або громадських організа-

⁶ Фокин С. Конкурентоспособность стран мира / С. Фокин. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://georpub.narod.ru/student/fokin/2/4.htm>.

Таблиця

Класифікація ступенів освіти за міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО) *

Назва ступеня освіти за МСКО	Код ступеня освіти за МСКО	Тривалість навчання	Навчальні заклади України, які забезпечують отримання відповідного ступеня	Кількість учнів, слухачів та студентів навчальних закладів України, тис. осіб		
				2005/2006 навч. рік	2007/2008 навч. рік	2007/08 у % до 2005/06
Допочаткове навчання	0	3–4 роки	Дошкільні навчальні заклади	1031,7	1137,5	110,3
Початкова освіта / Перший етап базової освіти	1	4 роки	1–3 (4) класи денних загальноосвітніх навчальних закладів (без учнів з функціональними обмеженнями)	1753,7	1573,5	89,7
Перший етап середньої освіти / Другий етап базової освіти	2	5 років	5–9 класи денних і вечірніх загальноосвітніх навчальних закладів (без учнів з функціональними обмеженнями)	2611,4	2367,1	90,6
Другий етап середньої освіти	3 (3В)	2 роки	10–11 (12) класи денних і вечірніх загальноосвітніх навчальних закладів, учні (слухачі) ПТНЗ, які здобувають повну загальну середню освіту і кваліфікацію «кваліфікований робітник»	1284,8	1131,5	88,1
Післясередня, не вища освіта	4 (4В)	1 рік	Учні (слухачі) ПТНЗ, які після отримання повної загальної середньої освіти здобувають кваліфікацію «кваліфікований робітник»	185,3	172,1	92,9
Перший етап вищої освіти	5А	5–6 років	Студенти ВНЗ III–IV рівнів акредитації	2203,8	2372,5	107,7
	5В	2–3 роки	Студенти ВНЗ I–II рівнів акредитації	505,3	441,3	87,3
Другий етап вищої освіти	6	3 роки	Аспірантура, докторантура	31,2	33,9	108,7
Всього	-	-	-	9607,2	9229,4	96,1

* Джерело: Продовження навчання та здобуття професії: Статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України, 2009. — С. 6–7.

ціях, клубах і гуртках, а також під час індивідуальних занять з репетитором або тренером) та інформаційна освіта (індивідуальна пізнавальна діяльність, яка супроводжує повсякденне життя і не обов'язково має цілеспрямований характер)⁸. Міжнародна стандартна класифікація освіти відображає лише формальну освіту, не враховуючи неформальної та інформаційної. Статистичні дані по безперервній освіті представлені лише у збірниках Європейського комітету, однак ця інформація охоплює лише країни Європейського Союзу. Так, наприклад, у 2006 р.

у Данії 29,2% населення віком від 25 до 64 років було охоплено безперервною освітою (формальною і неформальною), у Великій Британії — 26,6%, найнижчий показник у Болгарії та Румунії — 1,3%. Середній рівень по країнам Європейського Союзу в цей період склав 9,6%⁹.

У європейських статистичних збірниках є розгалужена система показників, на основі яких можна оцінити рівень розвитку безперервної освіти. Державний комітет статистики України не надає належної інформації по безперервній освіті як загалом по

⁸ Меморандум неперервного образования Европейского Союза. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://www.znание.org/docs/memorandum.html>.

⁹ Europe in figures: Eurostat yearbook 2008. — Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. — 566 p.

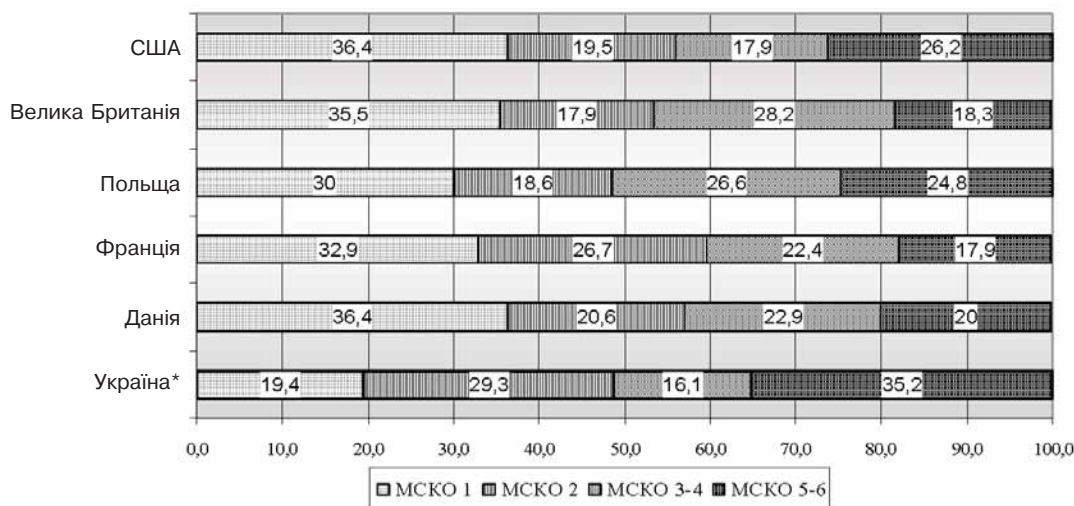

Рис. 1. Структура учнів та студентів за міжнародною стандартною класифікацією освіти у 2006 р., %**

* 2007 р.

** Джерело: Europe in figures: Eurostat yearbook 2009. — Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2009. — Р. 182; Продовження навчання та здобуття професії: Статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України, 2009. — С. 7.

Україні, так і по регіонах, що ускладнює її оцінку та аналіз.

Формування безперервної освіти є актуальним завданням для всіх регіонів України і, особливо, для найбільш індустріально розвинених регіонів, наприклад, Донбасу. Це обумовлено тим, що інноваційний розвиток вимагає вдосконалення та оновлення виробництва з урахуванням останніх досягнень техніки і технології, а постійне оновлення знань і навичок працівників є необхідною умовою цього процесу.

Створення на Донбасі якісної системи безперервної освіти вимагає розробки відповідної регіональної концепції безперервної освіти, яка має містити:

- теоретичне обґрунтування сутності і необхідності формування системи безперервної освіти, принципів її функціонування;
- діагностику існуючої системи освіти регіону, виявлення її проблем, ресурсів і можливостей розвитку;
- визначення шляхів та умов розвитку всіх форм і видів освіти: формальної (дошкільної, шкільної, професійно-технічної, вищої, післявузівської освіти, системи підготовки кадрів і підвищення кваліфікації на виробництві відповідно до потреб формування на Донбасі економіки знань); неформальної (самоосвіти, передачі досвіду, розвитку інформаційних мереж тощо);
- розробку механізму реалізації концепції, який повинен включати блоки фінансово-економічного,

кадрового, організаційно-управлінського, законодавчого забезпечення.

У Донецькій області функціонує досить розвинута система освіти, яка включає 1146 дошкільних навчальних закладів, 1194 загальноосвітніх навчальних закладів, 111 ПТНЗ, 60 ВНЗ I–II рівнів акредитації та 27 ВНЗ III–IV рівнів акредитації¹⁰. Вона доповнюється системою виробничого навчання на підприємствах, позашкільними навчальними установами, різними короткостроковими формами професійного навчання, по яких, проте, немає повної інформації.

Дослідження, що проводяться авторами, показують, що за рівнем розвитку системи освіти і підготовки кадрів Донецька область поступається багатьом регіонам України. У 2008 р. у регіоні масштаби підготовки робітничих кадрів у ПТНЗ становили 6 осіб на 100 тис. населення в той час, коли, наприклад, у Львівській області, цей показник складав 7,4 особи. У Донецькій області значно менші обсяги підготовки кадрів у ВНЗ III–IV рівнів акредитації: на 100 тис. населення кількість студентів була 35 осіб, у Львівській області — 57 осіб, у Харківській — 92 особи¹¹.

Система освіти як України, так і Донецької області має суттєві проблеми, серед яких найбільш гострими є такі:

- недостатній рівень якості загальної і професійної освіти. Вона не відповідає вимогам сучасної еко-

¹⁰ Статистичний щорічник України за 2008 р. — К. : Вид-во ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. — 566 с.

¹¹ Там же.

номічної та інноваційної діяльності. Причини цього: застаріла матеріально-технічна база системи освіти; недостатність самомотивації населення до навчання і розвитку; старіння професорсько-педагогічного персоналу; відсутність зв'язку освіти і бізнесу; відсутність мотиваційної політики держави у сфері освіти і розвитку;

➤ істотні диспропорції у професійно-кваліфікаційній структурі підготовки кадрів, її невідповідність потребам економіки України та її регіонів, що обумовлено відсутністю системи обліку поточної і прогнозованої потреби в кадрах у розрізі основних професій, слабким рівнем співпраці навчальних закладів і підприємств у процесі підготовки кадрів;

➤ незрозумілість системи післядипломної освіти, недостатній рівень підвищення кваліфікації кадрів на виробництві. Середній період підвищення кваліфікації складає 8,5 року, а цього недостатньо для інноваційного розвитку виробництва.

Слід підкреслити необхідність глибшої і детальнішої комплексної діагностики системи освіти і підготовки кадрів, яка б досліджувала всі аспекти діяльності навчальних закладів (стан матеріально-технічної бази, структуру підготовки за напрямками і спеціальностями, мотивацію до навчання педагогів, школярів і студентів).

Формування системи безперервної освіти вимагає зусиль усіх суб'єктів соціально-економічної діяльності регіону (рис. 2). При розробці концепції безперервної освіти необхідно визначити роль і завдання регіональних органів влади, державної служби зайнятості, установ освіти, бізнесу, населення.

Слід забезпечити механізм взаємодії і партнерства усіх перерахованих суб'єктів регіону, що стане рушійною силою розвитку системи безперервної освіти.

У контексті інноваційної парадигми безперервна освіта має бути спрямована на формування сучасної особистості (рис. 3), основними рисами якої є

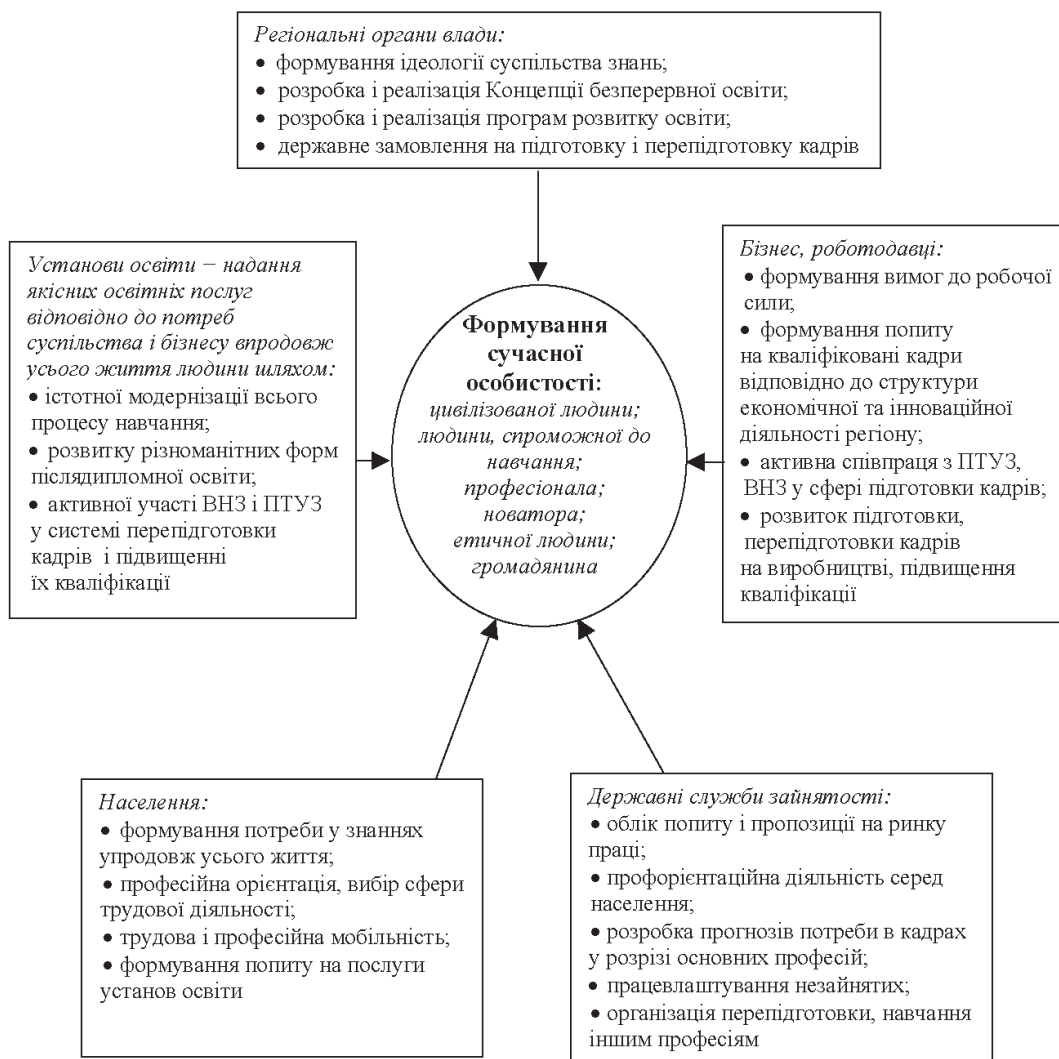

Рис. 2. Завдання основних суб'єктів регіону щодо формування системи безперервної освіти

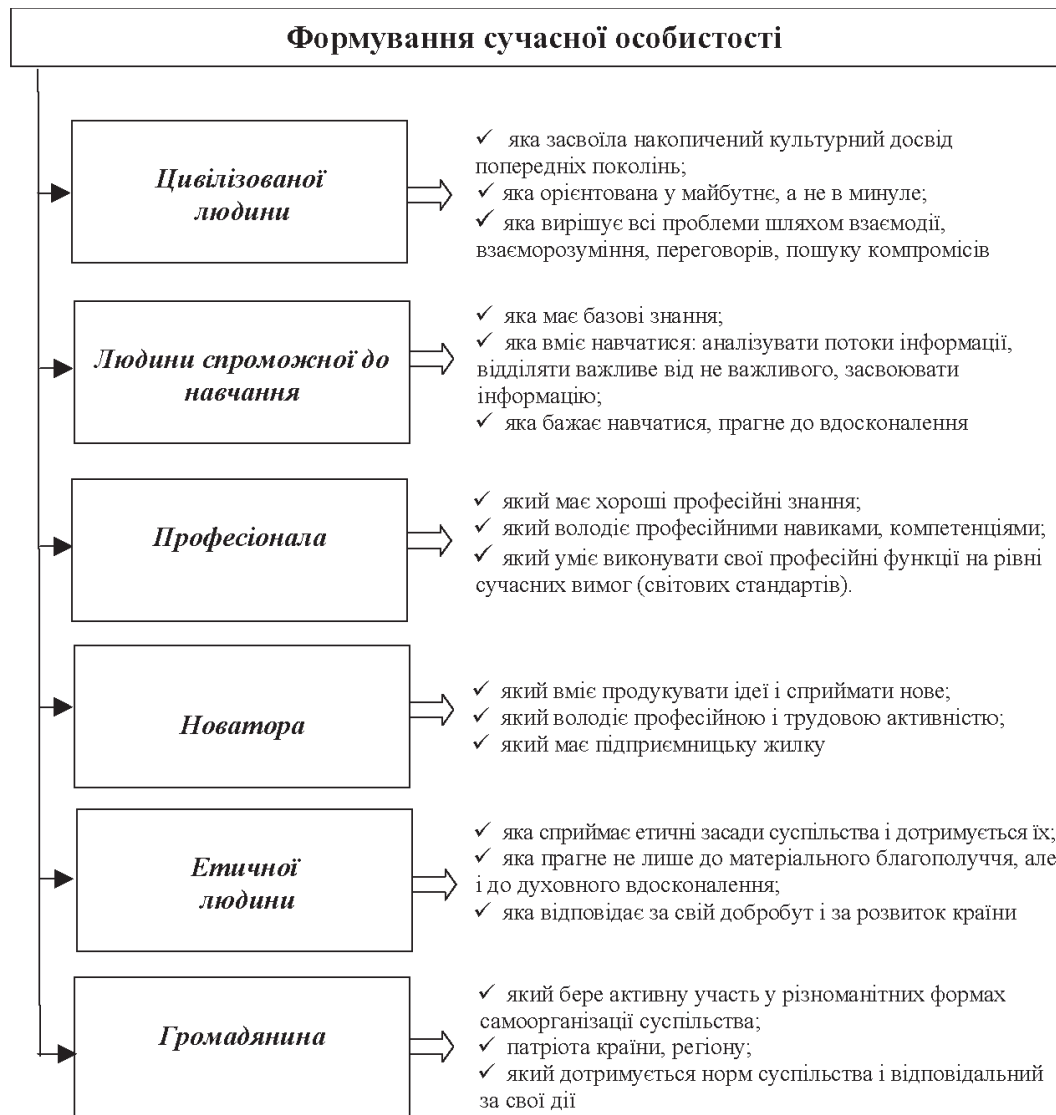

Рис. 3. Схема формування людської особистості

цивілізованість, спроможність до навчання, професіоналізм, новаторство, етичність, громадянська позиція.

У формуванні сучасної особи важливу роль відіграє сім'я, навчальні заклади, системи соціального розвитку підприємств, громадські організації, соціальна політика держави. Тому при розробці регіональної концепції безперервної освіти необхідно приділити їм особливу увагу.

У формуванні безперервної системи освіти визначальна роль належить установам освіти — від дошкільних закладів до установ післявузівської освіти, а також освітнім системам на виробництві. Їхнє основне завдання — надання якісних освітніх послуг відповідно до потреб суспільства і бізнесу впродовж усього життя людини. Для цього слід істотно модернізувати всі аспекти їхньої діяльності: матеріально-технічну базу; навчальний процес і

кадрове забезпечення. Необхідно зміцнити педагогічний і професорсько-викладацький склад навчальних закладів, залучити в систему освіти молодих і талановитих працівників.

Висновки. Для створення якісної і конкурентоспроможної системи безперервної освіти необхідно забезпечити розвиток формальних та неформальних форм навчання, виховати у населення потребу в розвитку на основі знань, а у роботодавців — відповідальність за забезпечення розвитку персоналу. Для підвищення конкурентоспроможності освіти діяльність начальних закладів усіх рівнів має ґрунтуватися на таких засадах:

1. Відтворення і передавання сучасних знань на основі розвитку науки. Необхідно відродити науку, активно залучати до наукових досліджень студентів, перетворити університети на науково-освітні центри.

2. Наголос у процесі навчання на креативність, розвиток особи, забезпечення творчого підходу в усіх видах освіти.

3. Розвиток системи освіти на основі інновацій, використання сучасних технологій навчання, форм організації навчально-виховного процесу.

4. Підвищення рівня контролю знань, безумовного дотримання освітніх стандартів.

5. Посилення у процесі навчання практичної складової, формування навичок, умінь, необхідних компетенцій.

6. Створення нової системи управління навчальними закладами на принципах громадянського суспільства.

Створення системи безперервної освіти в Донецькому регіоні має враховувати специфіку Донбасу як промислового регіону, що обрав інноваційний шлях розвитку. Тому при її формуванні необхідно:

➤ забезпечити підготовку кадрів відповідно до потреб інноваційного розвитку Донбасу, що можливо на основі розробки стратегічних прогнозів потреби в кадрах у розрізі професійно-кваліфікаційної

структури відповідно до динаміки розвитку економіки регіону та її структури;

➤ стимулювати створення корпоративних університетів на основі великих промислових підприємств області;

➤ зробити акцент на формуванні інженерних кадрів високої кваліфікації на базі провідних технічних ВНЗ регіону;

➤ забезпечити інтеграцію освіти, науки і виробництва шляхом щільної взаємодії між освітніми установами, бізнесом, державними органами і громадськими організаціями, населенням.

Перспективи подальших досліджень. Розробка і реалізація Концепції безперервної освіти є важливою ланкою в забезпеченні стратегії інноваційного розвитку як України, так і Донецького регіону. Варто більш детально вивчити світовий досвід розвитку системи безперервної освіти та можливості його адаптації до умов України. Необхідно також обґрунтувати напрями вдосконалення державної політики у сфері освіти в контексті забезпечення навчання впродовж життя.

Передплачуйте, читайте науково-економічний та суспільно-політичний журнал

Часопис розрахований на тих, хто цікавиться проблемами праці, соціально-трудоких відносин, ринкових перетворень тощо.

Періодичність виходу — 8 номерів на рік.

Повідомляємо, що оформити передплату можна в будь-якому поштовому відділенні або пункті передплати

Україна:
Аспекти праці
Індекс — 74541

Вартість передплати на журнал «Україна: аспекти праці» на 2010 р.: на квартал — 20 грн 19 коп.